

В.Б. РОДЧЕНКО, канд. екон. наук, доцент, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків

КОНЦЕНТРАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ АПК

У статті обґрунтовано концептуальну модель функціонування АПК в умовах концентрації соціально-економічних процесів розвитку в економіці. Досліджені чинники розвитку інфраструктури АПК. Викладені передумови реалізації регуляторних впливів на розвиток АПК.

В статье обоснована концептуальная модель функционирования АПК в условиях концентрации социально-экономических процессов развития в экономике. Исследованы факторы развития инфраструктуры АПК. Изложены предпосылки реализации регуляторных влияний на развитие АПК.

The article proves the conceptual model of the functioning of the agroindustrial complex in the conditions of the concentration of socio-economic development processes in the economy. Investigated the factors of the development of the infrastructure of the agro-industrial complex. Set forth preconditions for the realisation of regulatory influence on the development of the agroindustrial complex

Актуальність теми. Процеси економічного розвитку та економічної активності на сучасному етапі суспільної еволюції характеризуються зростанням концентрації та динамічності. Відбувається концентрація економічних, фінансових, виробничих та людських ресурсів у великих центрах. Підвищення концентрації сприяє розвитку міжгалузевого співробітництва, формування кластерів, розвитку міжгалузевих об'єднань, та часто веде до розмивання меж між окремими галузями. З іншого боку відбувається інтенсифікація життя що накладає певний відбиток на функціонування окремих галузей та секторів економіки, а також прискорення швидкості економічних процесів. Розвиток АПК як потужного сектору національної економіки в таких умовах потребує концептуального переосмислення. У роботі [1] зазначається, що сільське господарство може стати джерелом росту національної економіки. Крім очевидної масштабності даної галузі, її можливості щодо забезпечення економічного зростання демонструє потенціал ринкових і неринкових підгалузей сільського господарства, які стимулюють високі темпи зростання в інших секторах економіки за рахунок мультиплікативного ефекту. Згідно з оцінками Світового банку, що базуються на зіставленні показників ряду країн світу, зростання ВВП, обумовлене зростанням сільського господарства, щонайменше удвічі ефективніше сприяє скороченню бідності, ніж зростання ВВП, отримане за рахунок інших галузей. Швидке зростання сільського господарства за рахунок впровадження інновацій в інституційній сфері обумовило підвищення продуктивності, прибутковості і

сталого розвитку дрібних селянських господарств, що забезпечило масштабне зниження рівня бідності в селах в останні роки в багатьох країнах світу.

Саме тому актуальною є проблема визначення ролі і міста АПК у розбудові сучасної моделі соціально-економічного розвитку.

Метою пропонованої роботи є уточнення особливостей концептуальної моделі функціонування АПК в умовах концентрації соціально-економічних процесів розвитку в економіці.

Вихідними проблемними концептуальними передумовами, щодо реалізації регуляторного впливу на розвиток АПК є те, що вона:

- в першу чергу, за своєю природою є інфраструктурною галуззю, що виконує функцію життєзабезпечення населення держави;

- історично виступала одним з найпотужніших секторів економіки;

- за своєю динамічною природою є найбільш пасивним сектором економіки у якому існують найбільш жорсткі технологічні обмеження в частині тривалості виробничого циклу, за рахунок обмежень у головних галузях сільського господарства – рослинництві і тваринництві;

- потребує врахування теорії чинників виробництва, у частині дослідження методологічних аспектів обмеження конкурентноздатності АПК, порівняно з іншими галузями, через неможливість управління параметрами швидкості використання основного чинника виробництва – землі.

Ключовими концептуальними проблемами формування нової концепції розвитку АПК є істотне викривлення його економічної природи, що проявляється у значному роздвоєнні системи інтересів учасників. Річ у тім, що у АПК, а особливо у сільському господарстві, економічна активність забезпечується не тільки суб'єктами сектору нефінансових корпорацій – як це є у виробничих секторах, а й безпосередньо суб'єктами сектору домашніх господарств. Тобто, спостерігається ситуація коли значна частина операційної діяльності підпорядкована неекономічним (а соціальним та фізіологічним) інтересам. Такий стан речей не сприяє формуванню умов економічного розвитку, хоча, безперечно, зумовлений об'єктивними чинниками та забезпечує значну соціально-стабілізуючу функцію. Більш того таке становище зумовлює значну інерційність впровадження інноваційних процесів в цій сфері.

Таким чином, орієнтиром регулювання розвитку є формування підходів до регулювання потенціалу АПК з урахуванням обмежень його конкурентоспроможності, що зумовлена обмеженнями динамічних параметрів головного чинника виробництва – землі;

Проведені дослідження дозволили дійти висновку, що розуміння поняття економічної динаміки та його зміна потребує уточнення розуміння потенціалу АПК в цілому. Логічна модель категорії “потенціал” визначається існуванням: потреби, як спонукального фактору до руху економічного процесу; цілі, як елементу, що стимулює реалізацію процесу; економічної динаміки, як умови і параметру інтенсивності реалізації потенціалу та багаторівневих інтересів суб’єктів соціально-економічних відносин (держава, фізична особа, суб’єкт господарювання) що мають бути орієнтовані на отримання максимального розміру економічного ефекту (за всіма вказаними суб’єктами) від реалізації такого процесу. Слід також враховувати динамічний характер економічного потенціалу з точки зору необхідності і доцільності його використання. В зв’язку з цим, необхідно розглядати: конкретні потреби держави в цілому та потенціал, як здатність їх задовольнити, а також сам потенціал з точки зору оптимальності використання його наявних складових (трудових, матеріально-технічних та ін.).

Таким чином можна зробити загальний висновок про те, що агропромисловий комплекс на сучасному етапі, втрачає потенціальні можливості до підтримання власної конкурентноздатності. Це у глобальній перспективі зумовлено зростанням значущості управління фактором економічного часу з огляду на конкурентоспроможність системи та неможливість управління швидкістю використання головного виробничого ресурсу – землі.

На думку автора, оптимальним шляхом вирішення цієї проблеми є удосконалення системи побудови АПК в частині логічного відокремлення механізмів функціонування його базового і інфраструктурного сектору.

Так, ключовим орієнтиром у виробництві сільськогосподарської продукції є інтенсифікація, залучення новітніх технологій, скорочення и у перспективі і відмова від фізичної праці за рахунок механізації виробництва. Досягнення цього можливе за рахунок реформування структури галузі та перехід до кластерно-орієнтованої моделі, що орієнтована не на «масовість» сільського госпо-

дарства, а на функціонування високотехнологічних комплексів із виробництва продукції. Більш того, актуальною є думка про можливість обмеження непрофесійного використання сільгоспугідь та відновлення потенціалу родючості ґрунтів.

Головним чинником розвитку АПК в таких умовах буде ефективна організація інфраструктури АПК, що зможе забезпечити ефективність функціонування сектору виробництва сільгосппродукції, а також нівелюватиме вище окреслені обмеження.

Проблема формування і функціонування інфраструктури аграрного сектору відносно нова для української економіки. Значний внесок у її розв'язання зробили дослідники В. Бралатан, М. Білоусов, О. Орленко П. Саблук, Ю. Цимбалюк, О. Шуст, та інші. Однак на сьогодні чимало аспектів проблеми становлення ринкової інфраструктури залишаються нерозв'язаними і потребують подальшого дослідження. П. Саблук вважає, що ринкова інфраструктура АПК – це система підприємств, організацій, закладів виробничої та невиробничої сфер, які покликані обслуговувати товаровиробників, створювати умови для своєчасного і безперервного нарощування обсягів пропозиції продукції на ринку. Вона представлена підприємствами й організаціями, які виконують такі функції: оптової торгівлі, транспортування, зберігання, комунікаційного зв'язку, стандартизації, сертифікації, цінового моніторингу, інформаційної служби [2]. На думку В.П. Бралатан інфраструктуру аграрного ринку слід розглядати як систему відносин між підприємствами, організаціями, закладами виробничої та невиробничої сфери, які покликані обслуговувати товаровиробників, створювати умови для своєчасного і безперервного збалансування пропозиції та попиту на ринку. [3]

Ю.А. Цимбалюк досліджує питання інституцій, принципів функціонування та напрямків удосконалення інфраструктури аграрного ринку. Основними напрямками удосконалення інфраструктури автор виділяє розвиток інститутів гуртової торгівлі, зокрема оптових ринків, агроторгових домів, бірж, а також інформаційно-консультаційне забезпечення товаровиробників [4] О.А. Шуст зазначає, що одним із напрямків удосконалення інфраструктури АПК є формування інноваційних центрів при органах управління АПК. [5]

О.М. Білоусов, О.В. Орленко О.В. акцентують увагу на вдосконаленні інфраструктури споживчого ринку сільськогосподарської продукції України шляхом створенні мережі регіональних оптових ринків. [6]

Для вирішення цієї проблеми видано Указ Президента України від 6 червня 2000 року № 767/2000 „Про заходи щодо формування і функціонування аграрного ринку”, в якому визначено два основних завдання: створення ринкової інфраструктури, форм і механізмів організованої оптової торгівлі та спрямування товаропотоків сільськогосподарської продукції через прозорі процедури аграрного ринку [7].

Подальшими етапами державної політики створення інфраструктури аграрного ринку стало видання укази Президента України від 8 серпня 2002 року № 694/2002 „Про заходи щодо прискорення розвитку аграрного ринку” і від 30 серпня 2004 року № 1021/2004 „Про заходи щодо розвитку аграрного ринку” та постанови Кабінету Міністрів України від 1 березня 2003 року № 271 „Про затвердження Комплексної програми розвитку аграрного ринку на 2003-2004 роки” і від 19 вересня 2007 року № 1158 „Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року” [8].

Кабінет Міністрів України прийняв своє розпорядження від 19 листопада 2008 року № 1447-р „Про схвалення Концепції Державної цільової програми створення оптових ринків сільськогосподарської продукції” [9].

В червні 2004 року Верховна Рада прийняла Закон України „Про сільськогосподарську дорадчу діяльність”, основною метою якого є врегулювання відносин, пов'язаних з інформаційним забезпеченням діяльності підприємств АПК, створення умов для розвитку системи сільськогосподарських дорадчих служб України [10].

Проте як видно, ні особливі правові умови, ні специфічні пропозиції по створенню квазіінститутів підвищення ефективності функціонування АПК на сьогодні не забезпечують належного ефекту. Саме тому, що підтверджують проведені дослідження, слід орієнтуватися, в першу чергу на інтенсифікацію сільгоспвиробництва та створення технологічно замкнених виробничих комплексів, які за умови належного інфраструктурного забезпечення можуть формувати умови ефективного розвитку АПК.

Список літератури: 1. Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с. 2. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: Практичний посібник / За ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – 556 с. 3. Бралатан В.П. Розвиток інфраструктури аграрного ринку Вінницької області // Агроінком – 2005 – № 9-10 – с. 81-83. 4. Цимбалюк Ю.А. Розвиток інфраструктури аграрного ринку в Україні / Ю.А. Цимбалюк // Зб. наук. праць Уманського державного аграрного університету. – Умань: Вид-во Уманського НУС, 2010. – Вип. 71(2). – С. 19-24. 5. Напрями формування інноваційної інфраструктури в АПК / О.А. Шуст // Актуал. пробл. економіки. – 2010. – № 8. – С. 89-96. 6. Білоусов О.М. Напрями вдосконалення інфраструктури споживчого ринку сільськогосподарської продукції / О.М. Білоусов, О.В. Орленко // Бізнес-навігатор.: Наук.-виробн. журнал, 2010. – №3 (20) – режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/biznes/2010_3/2010/03/100305.pdf 7. Указ Президента України від 06.06.2000 № 767/2000 „Про заходи щодо формування і функціонування аграрного ринку” // ІАЦ „ЛГА”, ЛГАБізнесІнформ. 8. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 № 1158 „Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року” // ІАЦ „ЛГА”, ЛГАБізнесІнформ. 9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.11.2008 № 1447-р „Про схвалення Концепції Державної цільової програми створення оптових ринків сільськогосподарської продукції” // ІАЦ „ЛГА”, ЛГАБізнесІнформ. 10. Закон України від 17.06.2004 № 1807-IV „Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” // ІАЦ „ЛГА”, ЛГАБізнесІнформ.